

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Vammaisuus, opetuksen järjestäminen, koulun retket, syrjintäolettaama, oikeuttamisperuste

Diaarinumero: 4xx/2018

Antopäivä: xx.xx.2018

Hakijan lapsella (A) on vammaisuuteensa liittyen vaikea syömisongelma, vaikeuksia toiminnanohjauksessa, impulsiivisuutta ja karkailutaipumusta. A:lla ei ole vaarantajua, ja hän tarvitsee yhtämittaisesti aikuisen ohjauksen ja valvonnan. A kävi hakemushetkellä pidennetyn oppivelvollisuutensa ensimmäistä luokkaa. Hänelle oli tehty päätös erityisistä opetusjärjestelyistä hänen terveydentilaansa liittyvistä syistä. Kyseisellä päätöksellä hänen koulupäiviensä pituutta oli lyhennetty, jotta hän ehtisi kotiin ruokailemaan. Hakija pyysi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa arvioimaan, oliko A:n opetuksen järjestämisestä vastannut kunta menettänyt syrjinnän kiellon vastaisesti, kun A:ta ei ollut otettu mukaan koulun retkille.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, ettei asiassa ollut perusteltua aihetta olettaa, että vastaajan menettelyssä olisi ollut kyse kohtuullisten mukautusten epäämisestä. Sen sijaan lautakunta katsoi, että asiassa oli syntynyt olettaama A:n välittömästä syrjinnästä hänen vammaisuuteensa perustuen. Saadusta selvityksestä ilmeni kuitenkin, että hakija oli hakemusta edeltävästi kieltänyt ehdottomasti A:n ruokailun koulussa yhdessä muiden oppilaiden kanssa. Hän oli myös toimittanut lautakunnalle lääkärinlausunnon, jossa todettiin A:n tarvitsevan syömisongelmansa takia erillisen rauhallisen ruokailutilan ja ruokailuunsa oman aikuisen ohjauksen. Selvityksestä ei ilmennyt hakijan ilmoittaneen kouluun, että A voisi edellä todetuista seikoista huolimatta osallistua koulun retkille ja ruokailla niillä yhdessä muiden lasten kanssa. Lautakunta katsoi, että vastaajan menettelylle oli ollut yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeuttamisperuste, ja hylkäsi hakemuksen.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä muun muassa vammaisuuden perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Pykälän 2 momentin mukaan välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida

viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoritua työtehtävistä ja edetä työuralla. Pykälän 2 momentin mukaan mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Vammaisyleissopimus

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016, vammaisyleissopimus) tuli Suomessa voimaan 10.6.2016. Sopimuksen 1 artiklan mukaan vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Perusopetuslaki

Perusopetuslain (628/1998) 2 §:n 3 momentin mukaan opetuksen tavoitteena on muun muassa turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

Perusopetuslain 4 §:n 1 momentin mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään muun muassa oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille.

Perusopetuslain 18 §:n mukaan oppilaan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin mainituissa laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä (3 kohta).

Asian arviointi

Yhdenvertaisuuslain esitöistä käy ilmi, että pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä syrjintäoletaman syntymiseen. Täyttää näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti oletama syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Jos asiaa käsiteltäessä on esitetty riittävästi sellaista selvitystä, jonka perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, olisi vastapuolen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Syrjintäperuste

Saadun selvityksen perusteella A:n autismikirjon häiriöön liittyvä vaikea syömishäiriö estää vuorovaikutuksessa hänen syömiseensä liittyvien erityistarpeidensa kanssa hänen täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa opetusjärjestelmään yhdenvertaisesti muiden kanssa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että A on näin ollen vammaisyleissopimuksen 1 artiklassa tarkoitettu vammainen henkilö ja että käsillä olevassa asiassa syrjintäperusteena on hänen vammaisuutensa.

Onko asiassa kyse kohtuullisten mukautusten laiminlyönnistä?

Hakija katsoo, ettei koulu kohdellut A:ta hakemuksessa tarkoitettujen retkien osalta yhdenvertaisesti muiden kanssa, koska koulu ei yrittänyt selvittää ”mukautuksia”, joiden avulla tämä olisi päässyt mukaan retkille.

Asiassa tulee arvioitavaksi, onko asiassa kyse yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentissa tarkoitetusta kohtuullisten mukautusten epäämisestä.

A:n koulunkäynti oli hakijan hakemuksesta järjestetty hänen terveydentilaansa liittyvien seikkojen perusteella poikkeuksellisesti siten, että hänen koulupäivänsä päättyivät joka päivä klo 10. Hakijalle oli tärkeää, ettei vaikeaa syömishäiriötä sairastava A syönyt koulussa yhdessä muiden oppilaiden kanssa, vaan että hän huolehti tämän ruokailusta itse kotona.

Hakija sai koululta tiedon, ettei koulun tuleva retki koskisi A:ta, jonka koulupäivä päättyisi kyseisenä päivänä hänen erityisistä opetusjärjestelyistään tehdyn päätöksen mukaisesti klo 10. Saadusta selvityksestä ei ilmennyt hakijan reagoineen tähän viestiin esimerkiksi kysymällä, voisiko A lähteä erityisistä opetusjärjestelyistään huolimatta mukaan kyseiselle retkelle. Hakija on myöhemmin kysynyt koululta, koskeeko koulun toinen retki A:ta. Hänelle vastattiin, ettei koske. Selvityksestä ei ilmene hakijan olleen tämänkään jälkeen yhteydessä kouluun sen selvittämiseksi, voisiko A osallistua kyseiselle retkelle. Vastaajan mukaan hakija on vasta käsillä olevan asian vireille tulon jälkeen ilmoittanut koululle, että A voi tulla mukaan koulun kevätretkelle, mikä käy koululle.

Edellä todettujen seikkojen perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että koulu on voinut olla perustellusti siinä käsityksessä, ettei hakija olisi halunnut A:n lähtevän mukaan hakemuksessa tarkoitetuille retkille, joissa toiminta olisi alkanut vasta tämän koulupäivän päättyessä ja joissa tämä olisi joutunut ruokailemaan yhdessä muiden lasten kanssa. Näin ollen asiassa ei ole perusteltua aihetta olettaa, että vastaajan menettelyssä olisi kyse yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettujen kohtuullisten mukautusten laiminlyönnistä.

Onko asiassa kyse välittömästä syrjinnästä?

Syrjintäolettamien syntyminen

Välitöntä syrjintää koskevan syrjintäolettamien osalta asiassa on arvioitava, onko saadun selvityksen perusteella objektiivisesti aihetta olettaa vastaajan kohdelleen A:ta käsillä olevassa asiassa hänen henkilöönsä liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin vertailukelpoisessa tilanteessa olevaa tai ollutta henkilöä.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan epäsuotuisalla kohtelulla viitataan sellaiseen menettelyyn, joko tekoon tai laiminlyöntiin, jolla menettelyn kohde asetetaan muihin nähden huonompaan asemaan. Kyse voi olla esimerkiksi rajoitusten, vaatimusten, rasitteiden tai velvoitteiden asettamisesta vain tietyille henkilöille tai henkilöryhmälle samoin kuin esimerkiksi jonkin yleisesti saatavilla olevan etuuden, palvelun tai oikeuden epäämisestä tai rajoittamisesta. Säännös ei edellytä, että jokaista on aina kohdeltava täsmälleen samalla tavalla. (HE 19/2014 vp, s. 70)

Vastaaja ei ottanut A:ta muiden oppilaiden tavoin mukaan hakemuksessa tarkoitetuille retkille hänen vammaisuuteensa perustuvasta syystä. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa on syntynyt A:n vammaisuuteen perustunutta välitöntä syrjintää koskeva syrjintäolettaja.

Syrjintäolettamien kumoutuminen

Asiassa on seuraavaksi arvioitava, onko vastaajan menettelylle ollut olemassa yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa tarkoitettu erilaisen kohtelun oikeuttamisperuste. Kyseisen säännöksen mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin, sillä on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

Saadun selvityksen mukaan A:n opetus järjestettiin perusopetuslain 18 §:n 1 perusteella erityisin opetusjärjestelyin. Koulun menettely asiassa perustui kyseisen säännöksen nojalla tehdyn päätöksen noudattamiseen. Menettelyn tavoitteena oli A:n jaksamisen ja siihen liittyen hänen tarvitsemiensa erityisten ruokailujärjestelyjen turvaaminen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että A:n kohtelu on edellä todetun perusteella perustunut yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla lakiin ja että kohtelun tavoite on ollut kyseisessä säännöksessä edellytetyllä tavalla hyväksyttävä.

Saadun selvityksen mukaan hakija kielsi hakemusta edeltävästi ehdottomasti A:n ruokailun koulussa yhdessä muiden oppilaiden kanssa ja katsoi parhaaksi, että tämä tuli kotiin ruokailemaan. Hakija on myös liittänyt yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle tekemäänsä hakemukseen lääkärinlausunnon, jossa todetaan A:n tarvitsevan syömisongelmansa takia erillisen rauhallisen ruokailutilan ja ruokailuunsa oman aikuisen ohjauksen. Selvityksestä ei ilmene hakijan ilmoittaneen kouluun, että A voisi koulupäivänsä kestosta ja kotona ruokailustaan poiketen osallistua kyseisille retkille ja ruokailla niillä yhdessä muiden lasten kanssa. Edellä todetut seikat huomioon ottaen lautakunta katsoo, että vastaajan keinot A:n jaksamisen ja hänen ruokailuunsa liittyvien erityisjärjestelyjen turvaamiseksi ovat olleet koulun retkien ajankohtana käytettävissä olleiden tietojen perusteella yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla hyväksyttävät.

Edellä todetun perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaaja on kyennyt kumoamaan asiassa syntyneen, A:n vammaisuuteen perustuvaa välitöntä syrjintää koskevan syrjintäolettan.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esityksen.

Lainkohdat

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 1 artikla

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 8 § 1 ja 2 momentti, 10 §, 11 §:n 1 momentti, 15 § ja 28 §

Perusopetuslaki (628/1998) 2 § 3 momentti, 4 § 1 momentti ja 18 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Outi Anttila (varapuheenjohtaja), Merja Heikkonen, Riitta-Maija Jouttimäki, Juha Lavapuro, Liisa Nieminen. Asian esittelijä Hanna Kiiskinen.